

משפט מורכב

תרגיל 1 – צמ' 246

חלק א (פסוקית מקום) הפסוקית מודגשת בצבע ובקו

1. המרכז ... נמצא במקום שבו עמד בית המקדש.*
 2. בכל אשר תפנה, תראה ... מיוחדות.
 3. לכל מקום שתלכי, אצטרף אליך ללא היסוס.
 4. שלושים ושלושה חברי הקבוצה נפגשו במקום שהוחלט עליו בפגישה הקודמת.*
- * יש הרואים בפסוקית זו פסוקית לוואי למילה "במקום". לטעמנו, יש לראות בכך פסוקית מקום.

חלק ב (הבחנה בין משפט פשוט, איחוי ומורכב)

נושא + לוואי, נושא, נושא מורכב, אגד, לוואי, נושא, תיאור מקום / זמן

הפסוקית צבועה בסגול ובקו

1. משפט פשוט
בארה"ב – לוואי, רובוטים – נושא, מפרק הירך – לוואי
א. ב.
2. סתוונית הורה היא ... השושניים, היא ... התיכוני. משפט איחוי (הוספה)
3. משפט פשוט
בארצות הברית – ת' מקום, מודעות – נושא, לנזקי העישון – לוואי
4. משפט מורכב בעל פס' מקום
במקום שבו ... ברוסיה, עובר הגבול בין אירופה לבין אסיה.
5. משפט פשוט
בירושלים – לוואי, יש – נושא, מגדולי ... העשרים - תמורה
6. משפט מורכב בעל פס' מקום
הרעש מלווה את חנינו בכל מקום שאנו פונים אליו.
את חיינו – מושא, פונים – נושא
7. משפט פשוט בעל חלק כולל נושא
לארבעה – לוואי, במסעדה – ת' מקום, אותו – מושא, למשטרה – מושא
8. משפט מורכב בעל פס' מקום
המדינה צריכה להתערב בחיי האזרח, רק במקום שיש לה אינטרס ישיר.
אינטרס ישיר – נושא
9. משפט פשוט בעל חלק כולל לוואי (של צבע ושל טבע)
בבקעת הירדן – לוואי, חוויה - נושא
10. משפט מורכב בעל פס' מקום
בכל מקום שבו אמצא, אשתדל לשמור... הבית.
אשתדל לשמור – נושא + נושא מורכב, על קשר – מושא, עם הבית - לוואי

חלק א (פסוקים זמן ומקום) הפסוקית מודגשת בסגול ובקו

1. כשעמד ... ישראל, הכריז ... ישראל. פס' זמן
2. כאשר הדפיסו ... רש"י, השתמשו ... מיוחד. פס' זמן בעלת נושא סתמי
3. במקום שאין אנשים, השתדל ... איש. פס' מקום
4. דבר ... נודע לאחר שיונת ... הטורקים. פס' זמן
5. לאחר שהיהודים ... ברומאים, חרב ... השני. פס' זמן
6. כאשר ... החופה, הוא ... ירושלים. פס' זמן
7. אני אשתף אותך בהחלטה, לאחר שנדון בהצעה. פס' זמן

חלק ב

א. קשר של זמן

ב+ג+ד

- (1) עם תום הקונצרט הגישו המאזינים זר פרחים ענק למנצח. משפט פשוט
 - (2) כאשר הסתיים הקונצרט, הגישו המאזינים זר פרחים ענק למנצח. משפט מורכב בעל פס' זמן
- א. ב.
- (3) הקונצרט הסתיים, ולאחרי הגישו המאזינים זר פרחים ענק למנצח. משפט איחוי

חלק ג

נושא, נושא מורכב, אוגד, לואי, תמורה, מושא, תיאור מקום/זמן, תיאור סיבה, תיאור תכלית, תיאור אופן, תיאור ויתור, חלק ייחוד, הפסוקית צבועה בסגול

1. "חומה ומגדל" הייתה שיטת ... לפני קום המדינה. משפט פשוט
 2. כשהים ... סוער, תוכלו לשמוע היטב את רעש הגלים המתנפצים. משפט מורכב בעל פס' זמן
- א. ב.
3. מאז הקמת המדינה גדלו אצלנו סולנים ... הקלסית, וכמה מהם, דוגמת ... פרלמן, בנו לעצמם מעמד בכורה עולמי. משפט איחוי (הוספה) א. פשוט, ב. פשוט
 4. בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל ... מערכת חינוך ממלכתית. משפט פשוט
 5. עם התפתחות הטכנולוגיה התפתחו אמצעי תקשורת ... בין בני האדם. משפט פשוט
 6. מאז נכנס האינטרנט לחיינו, אנשים אינם יכולים לחיות בלעדיו. משפט מורכב בעל פס' זמן
 7. טיול בנגב בתקופת השיטפונות הוא חוויה אמיתית לעין. משפט פשוט

8. נשים רבות נוהגות לטייל במקומות שרגל אדם לא דרכה בהם. משפט מורכב בעל פס' מקום (או פס' לוואי)

א. ב.

9. הנער למד ... נעוריו, ולאחר שנים אחדות ... את חברה. משפט איחוי (הוספה) א. פשוט, ב. פשוט

10. במקום שבו שופעים מעיינות עתירי מים במדבר, נוצר נווה מדבר גדול. משפט מורכב בעל פס' מקום

המרות – משפט מורכב

תרכ"ל 3 – ע"א 249

- א. בעת ביקורו של ראש העירייה בשכונה התכנסו התושבים במתנ"ס לשיחה בענייני השכונה.
ב. 1. ראש העירייה ביקר בשכונה.
2. בעת ביקורו התכנסו התושבים במתנ"ס לשיחה בענייני השכונה.

תרכ"ל 4 – ע"א 250

חלק א

הפסוקית צבועה בסגול ובקו

1. האדם ... בהוריו משום שהם ... חיים. פס' סיבה
2. התורה היהודי, משום שיש ... דעתם. פס' סיבה
3. שמור ... הטוב כי זהו ... שלך. פס' סיבה
4. חבורת ... הלכה למקום שאפשר ... גבוהים. פס' מקום
5. אל ... לאנשים, כשהם ... הכנות. פס' זמן
6. אופנהיימר ... האטומית" מכיוון שניהל ... הראשונה. פס' סיבה
7. כאשר תסתיים ... הדירות, תתחיל ... באכלוסן. פס' זמן
8. אומדן.... בלתי אפשרי, כי מעולם ... כהלכה. פס' סיבה בעלת נושא סתמי

חלק ב – ע"א 251

א. קשר של סיבה

ב+ג+ד הביטוי מודגש במשפט בסגול.

(1) רצועת ... הזדהמה משום שדלק ... בים. משפט מורכב בעל פס' סיבה

א. ב.

(2) דלק ... בים, לכן הזדהמה ... רחבה. משפט איחוי

(3) רצועת ... עקב דליפת ... בים. משפט פשוט

ה. דליפת דלק ממכולה בים גרמה לזיהום של רצועת חוף רחבה.

נושא, נושא, נושא + נושא, נושא מורכב, נושא סתמי + נושא, אגוד, ליואי, תמורה, מושא, תיאור מקום/זמן, תיאור סיבה

הפסוקית צבועה בסגול

1. בשנות השלושים ... נתעורר עניין בכדורים פורחים, מאחר שהמדענים החלו להשתמש בהם ... רב.

משפט מורכב, פסי סיבה

2. עקב שיזורי הרדני הפירטי השביתו ... בנתב"ג ... התעופה. משפט פשוט

3. את המשמעות העמוקה ... "חסידי אומות העולם" אחרי מלחמת העולם השנייה. משפט פשוט

א. ב.

4. בעיר ונקובר במערב קנדת אוהבים ... בעלי-חיים, במיוחד כלבים, לכן פותחים שם מוסדות

לשירותים ... ארבע. משפט איחוי (סיבה) א. פשוט בעל נושא סתמי, ב. פשוט בעל נושא סתמי

5. אינו השלטון שאני לשלול מהאדם את הזכויות הבסיסיות שלו. משפט פשוט

6. הודו היא ארץ מרשימה ביותר, משום שיש בה נופים ייחודיים. משפט מורכב בעל פסי סיבה

א. ב.

7. שלטון החוק הוא מנכסי צאן הברזל של הדמוקרטיה, לכן נחקקו חוקים רבים ... עליה.

משפט איחוי (סיבה) א. פשוט, ב. פשוט

8. כאשר עוסקים בספורט, חשובה הקפדה על תזונה נאותה. משפט מורכב בעל פסי סיבה

תרגיל 5 – עמ' 252

1. א+ב.

א. ב.

(1) אנשי המשמר האזרחי היו ערניים, לכן נתגלתה חבילת הנפץ בעוד מועד. משפט איחוי

(2) משום שאנשי המשמר האזרחי היו ערניים, נתגלתה חבילת הנפץ בעוד מועד. מש' מורכב בעל פסי סיבה

ג. בשל / בגלל / הודות ל / עקב ערנות אנשי המשמר האזרחי נתגלתה חבילת הנפץ בעוד מועד. משפט פשוט

ד. 1. אנשי המשמר האזרחי היו ערניים. 2. חבילת הנפץ נתגלתה בעוד מועד.

2. א. הרופאים המתמחים לא היו מרוצים מההסכם שנחתם, לכן/לפיכך/משום כך הם פתחו בשביתה חדשה.

ב. לאחר הבטחה לשינוי סעיפים מסוימים בהסכם החליטו הרופאים המתמחים לחזור לעבודה.

ג. קשר של ניגוד.

ד. הרופאים המתמחים לא היו מרוצים מההסכם שנחתם, לכן/לפיכך/משום כך הם פתחו בשביתה חדשה,

אולם לאחר הבטחה לשינוי סעיפים מסוימים בהסכם הם החליטו לחזור לעבודה.

3. א. קשר של סיבה ותוצאה
 ב. אולם התיאטרון היה מלא מפה לפה, **לכן/ לפיכך/ על כן** לא הכניסו הסדרנים קהל נוסף לאולם.
 ג. **מאחר ש/מפני ש/משום** אולם התיאטרון היה מלא מפה לפה, לא הכניסו הסדרנים קהל נוסף לאולם.
 או: הסדרנים לא הכניסו קהל נוסף לאולם, **כי** הוא היה מלא מפה לפה.

4. א. קשר של סיבה ותוצאה.
 ב. מפעילי אתר החרמון התקשו להשתלט על השלג, **לכן** הציוד הכבד הוחזר למחסנים.
 ג. **משום** שמפעילי אתר החרמון התקשו להשתלט על השלג, הוחזר הציוד הכבד למחסנים.
 או: הציוד הכבד הוחזר למחסנים, **כי** מפעילי אתר החרמון התקשו להשתלט על השלג.
 ד. **לאחר** שמפעילי אתר החרמון התקשו להשתלט על השלג, הוחזר הציוד הכבד למחסנים. **קשר של זמן**

5. א. קשר של סיבה ותוצאה (בעקבות...)
 ב. שגרירות סין בבלגרד הופצה בידי כוחות ארה"ב, **לכן/משום כך** פוטר סוכן ביון אמריקני.
 ג. סוכן ביון אמריקני פוטר, **כי/משום** ששגרירות סין בבלגרד הופצה בידי כוחות ארה"ב.
 או: **משום** ששגרירות סין בבלגרד הופצה בידי כוחות ארה"ב, פוטר סוכן ביון אמריקני.
 ד. סוכן ביון אמריקני פוטר, **לאחר** ששגרירות סין בבלגרד הופצה בידי כוחות ארה"ב. **קשר של זמן**
לאחר ששגרירות סין בבלגרד הופצה בידי כוחות ארה"ב, פוטר סוכן ביון אמריקני.

תרגיל 6 – א' 254

חלק א

1. בגי'ץ ... הרשויות **כדי שתפעלנה ... חוק**. פס' תכלית
2. לכל ... משלה **כדי שהוא ישפוט ... הרלוונטיים**. פס' תכלית
3. היזהרו ... הכביש **לבלי תיפגעו ... הדוהרות**. פס' תכלית
4. **כשאדם ... מסוים**, ארגון העבודה... חשוב ומשתלם. פס' זמן
5. **הואיל ומעשיך ... מדיניותנו**, אתה מתבקש ... דרכיך. פס' סיבה
6. אכילה של אגוזי מלך חשובה לגוף, **משום שהם ... הזיכרון**. פס' סיבה
7. אנשים ... בסתר **כדי שהאדם ... במצבו**. פס' תכלית
8. בגרמניה ... לבנייה **לפני שבתכניות ... האנרגיה**. פס' זמן
9. לא נרצה להגיע **למקום שאין ... מסודר**. פס' מקום (אפשר גם פס' לוואי למילה "למקום")

גרעין נושא + לוואי, נושא + נושא, נושא מורחב, נושא סתמי + נושא, אגד, תמורה, גרעין מושא + לוואי, תיאור מקום/זמן, תיאור סיבה, תיאור תכלית, תיאור אופן,

א. ב. נוש"מ + נושא סתמי

1. ראש השנה לאילנות קשור בתופעות טבע מיוחדות לארץ ישראל, **לכן** נוהגים לאכול בו מפרות ארצנו.

משפט איחוי א. פשוט, ב. פשוט בעל נושא סתמי

2. האדם מסוגל לשנות את סביבתו כדי שהיא תתאים לארכיו השוטפים. משפט מורכב בעל פס' תכלית

א. ב.

3. האכילה מוסיפה לאדם קלוריות, **אבל** עצם פעולת האכילה שורפת חלק מהן. משפט איחוי

א. פשוט, ב. פשוט

4. הטלסקופ הראשון הומצא בהולנד בשנת 1608 במקרה. משפט פשוט

5. לאחר שהסתיימה מלחמת ששת הימים, החלו חילופי אש בקווי הפסקת האש, בעיקר בחזית המצרית

לאורד תעלת סואץ. משפט מורכב בעל פס' זמן

6. אליעזר זמנהוף המציא את שפת האספרנטו כדי שהתקשורת עם אנשים מכל העולם תהיה קלה.

משפט מורכב בעל פס' תכלית

תרגיל 7 – עמ' 255

1. א. (1) **כדי שתוכלו ליהנות מחופשתכם**, תכננו אותה מראש. משי' מורכב בעל פס' תכלית

(2) המנהיגים האפריקנים נשלחו לארצות הברית **כדי שינסו להשיג סיוע כלכלי**. משי' מורכב בעל פס' תכלית

ב. (1) **משפט פשוט**: תכננו את חופשתכם מראש לשם הנאה ממנה.

או: לשם הנאה מחופשתכם תכננו אותה מראש.

משפט איחוי: תכננו את חופשתכם מראש, וכך תוכלו ליהנות ממנה.

(2) **משפט פשוט**: המנהיגים האפריקנים נשלחו לארצות הברית לשם ניסיון להשיג סיוע כלכלי.

משפט איחוי: המנהיגים האפריקנים נשלחו לארצות הברית, והם ינסו להשיג שם סיוע כלכלי.

הערה: ניסוח המכיל צירוף כגון "כדי ליהנות" או "כדי לנסות", יוצר משפט בעל פסוקית מצומצמת, ואינו מוגדר כמשפט פשוט.

ג. (1) המנהיגים האפריקנים נשלחו לארצות הברית.

(2) המנהיגים האפריקנים / הם ינסו להשיג שם סיוע כלכלי.

2. א. משפט פשוט
 ב. לשיקום – לוואי, בכרמל - לוואי
 ג. (1) בכרמל השתוללה שרפה.
 (2) נזק רב נגרם (לכרמל).
 (3) אנשי הייעור עושים מאמצים לשיקום הנזק.
 ד. אנשי הייעור עושים מאמצים כדי שהנזק ישוקם לאחר השרפה בכרמל. (פסוקית תכלית)
3. א. משפט מורכב עיקרי – אני... הפסיכומטרי, פסוקית תכלית – כדי שאוכל... הרפואה
 ב. לקראת המבחן הפסיכומטרי – תיאור/לוואי, אוכל להצליח – נושא + נושא מורחב
 אם רואים בצירוף "לקראת... הפסיכומטרי" צירוף המתקשר לפועל (אני) "משקיע" – זהו תיאור.
 אם רואים בצירוף "לקראת... הפסיכומטרי" צירוף המתקשר לשם "בלימודים" – זהו לוואי.
 ג. (1) אני רוצה להצליח בלימודי הרפואה.
 (2) אני לומד לקראת המבחן הפסיכומטרי.
 (3) אני משקיע זמן רב בלימודים.
 ד. אני משקיע זמן רב בלימודים לקראת המבחן הפסיכומטרי לשם הצלחה בלימודי הרפואה.
 הערה: ניסוח המכיל צירוף כגון "כדי להצליח" יוצר משפט בעל פסוקית מצומצמת, ואינו מוגדר כמשפט פשוט.
4. א. פן יפגע הולך הרגל – פסוקית תכלית
 ב. לפני מעבר חצייה – תיאור (מקום), בהולכי הרגל – מושא
 ג. הנוהג במכונית צריך לעצור לפני מעבר חצייה מחשש לפגיעה בהולכי הרגל.
 הערה: ניסוח המכיל צירוף כגון "כדי לא לפגוע" יוצר משפט בעל פסוקית מצומצמת, ואינו מוגדר כמשפט פשוט.
5. א. קשר של תכלית / מטרה
 ב. עלינו לקומה הגבוהה של הבניין לצפייה / לשם צפייה בנוף המרהיב.
 ג. עלינו לקומה הגבוהה של הבניין כדי שנוכל לצפות בנוף המרהיב.
 או: עלינו לקומה הגבוהה של הבניין כדי שנוכל לראות טוב יותר את הנוף.
6. א. קשר של תכלית
 ב. ג. הביטוי מודגש במשפט בסגול
 (1) תלמידי בית הספר אספו בקבוקים למחזור כדי שיוכלו לממן את הטיול השנתי. משי מורכב בעל פסי תכלית
 (2) תלמידי בית הספר אספו בקבוקים למחזור למימון / לשם מימון הטיול השנתי. משפט פשוט
 א. ב.
 (3) תלמידי בית הספר רצו לממן את הטיול השנתי, לשם כך הם אספו בקבוקים למחזור. משפט איחוי

חלק א

1. ככל שגובר ... אלקטרוניים, פוחת ... היד. פס' אופן
2. הטלוויזיה ... מהחיים כפי שהם ... במציאות. פס' אופן
3. המנחה ... הבמה בדרך שעוררה ... הצופים. פס' אופן
4. כדי שתלמידי ... בקריאה, יזם ... מוזלים. פס' תכלית
5. כשהיו ... רחוק, היו ... רצים. פס' זמן (בעלת נושא סתמי – היו צריכים)
6. אנו ... הרבה משום שאיננו ... הצורך. פס' סיבה
7. שחקנים ... התאטרון שמה ... בהצגה. פס' תכלית

חלק ב - עמוד 258

גרעין נושא + לוואי, נושא, נושא + נושא, נושא מורחב, נושא סתמי + נושא, אגוד, לוואי, תמורה, גרעין מושא + לוואי, תיאור מקום/זמן, תיאור סיבה, תיאור תכלית, תיאור אופן בשלב זה אין אנו מנתחים פסוקית מצומצמת.

א. ב.

1. כל עיתון שואף לפרסם את החדשות, ולכן הוא בשעה האחרונה האפשרית.
משפט איחוי א. פשוט, ב. פשוט
2. העיתונות ... לכינון "לבב השמירה של הדמוקרטיה", משום שהיא מהווה מכשיר ... על פעילות נציגי תשלטון.
משפט מורכב בעל פס' סיבה
3. במקרים מסוימים בית המשפט זן בעניין מסוים בדלתיים סגורות. משפט פשוט
נושא + מושא
4. ככל שהאדם גר בבית גדול יותר, כך קשה לו יותר לחממו. משפט מורכב בעל פס' אופן
נושא + נושא מורחב
5. הזכות ... לכל אדם כדי שיוכל לבטא את עצמו ללא הגבלה. משפט פשוט
6. כוכבי שביט אחדים ... צדק, עד כי הם סוטים מדרכם המקורית. משפט מורכב בעל פס' אופן

חלק א

1. לוחמים ... הקרב כשהם ... על פילים. פס' מצב
2. אני ... מולו כשכולי ... במעשיו. פס' מצב
3. האיש ... להודעה כששפתיו ... מהתרגשות. פס' מצב
4. האיש ... להודעה כששמע ... הפעמון. פס' זמן
5. אל ... מעצמכם יותר מכפי שאתם ... מאחרים. פס' אופן

חלק ב

1. (1) הנאשם הקשיב לגזר הדין במבט קפוא.
 - (2) השותפים חתמו על החוזה לשם / לצורך הבהרת כל העניינים ביניהם.
 - (3) התקווה להצליח במשימה גוועה עוד לפני עלות השחר.
 - (4) בעת / לשם / למציאת כוכב הצפון אנו נעזרים בדובה הגדולה.
 - או: אנו נעזרים בדובה הגדולה לשם / בעת חיפוש כוכב הצפון.
2. א. I. משפט פשוט
 - II. נשוא
 - III. המבנה הרטורי הוא מבנה של ניגוד במשפט פשוט. הכותב בחר להשתמש במבנה זה לצורך הדגשה.
 - ב. I. משפט בעל חלק כולל בקשר של ניגוד
 - II. אינה – אוגד, תוצאה - נשוא
 - III. (1) למידה אינה תוצאה של הוראה.
(2) למידה היא תוצאה של סקרנותו של הלומד.
(3) למידה היא תוצאה של פעילותו של הלומד.
 - ג. I. משפט מורכב בעל פסוקית זמן. (הפסוקית – כשאנו מלמדים את הילד דבר מה)
 - II. דבר מה – מושא, להמציא - לוואי
 - III. אנו מלמדים את הילד דבר מה, ולכן / וכתוצאה מכך אנו מונעים ממנו את האפשרות להמציא אותו.

חלק א

1. אם לא ... הנוער, מרבדי ... בקרוב. פס' תנאי
2. אם ... גופנית, תשפרו ... הבריאותי. פס' תנאי
3. בעוד ... הארץ, אם נאס"א ... לבעיה פס' תנאי
4. הקריאה ... העולם, היות שהקורא ... המודפסת. פס' סיבה

5. נשים ... לעובר, אם הן ... קטנות. פסי תנאי
6. כאשר ... רם, יכולת ... יותר. פסי זמן
7. לולא ... המיתולוגיה, לא ... העשירה. פסי תנאי

חלק ב

- נושא, נשוא, נושא + נושא, נושא מו:התב, נושא סתמי + נושא, מושא, לויאי, תיאור מקום/זמן, תיאור סיבה, תיאור תכלית, תיאור אופן, תיאור מצב, תיאור תנאי
- (לוואי בתוך ת. מקום)
1. רשות שמורות הטבע ... מצוקים מורשים כדי שהגולשים ... שעל הצוקים. משפט מורכב בעל פסי תכלית
 2. מדי שבוע ... באתר החברה ... פרטים ... השבוע". משפט פשוט
חלק מנשוא מורחב
 3. אם אחת ... שלא על פי צדק, רשאני בית ... פעולתה. משפט מורכב בעל פסי תנאי
(לוואי לשם בקבוקים)
 4. תלמידי ... ברתבי הארץ ... למחזור לצורך עזרה במימון ... לבית ספרם. משפט פשוט
(לוואי לשם דמיון)
 5. חוקרים ... בקיינודים למטרת מחקר ... אנושיות, מפני שיש דמיון ... למערכת החיסון ... האדם.
משפט מורכב בעל פסי סיבה
- א. חלק מנשוא מורחב
- ב. חלק מנשוא מורחב
6. רבים ... דרך האינטרנט, אפילו הם צריכים להקפיד ... בעת מסירת ... שלהם.
משפט איחוי א. פשוט, ב. פשוט

תרגיל 11 – צ' 262

1. א. תרמו עשרה שקלים חדשים לאחת העמותות, ותוכלו לעזור לנוקקים.
ב. התורם 10 ש"ח לאחת העמותות יוכל לעזור לנוקקים.
ג. אם תתרמו 10 ש"ח לאחת העמותות, תוכלו לעזור לנוקקים.
2. א. משפט מורכב. פסוקית תנאי – אם ... האורסט, עיקרי – עלולים...הטיפוס.
שני המשפטים בעלי נושא סתמי
ב. מטפסים – נושא סתמי + נושא, עלולים לקפוא – נושא סתמי + נושא מורחב
ג. במשפט רוצים להדגיש את תוצאת הפעולה, ולא את עושה הפעולה.
ד. במקרה של טיפוס אל פסגת האורסט עלולים לקפוא למוות בעת הטיפוס.

3. א. עיקרי – ילדים... יותר, פסוקית תנאי – לו הוצא... אל מחוץ לחוק
- ב. מילת השיעבוד היא "לו" שהיא מילת שיעבוד לתנאי בטל. הכותב השתמש במילה זו כי המשפט עוסק במצב שאינו קיים – החשבון לא יוצא מחוץ לחוק, ולכן התלמידים לא ילמדו חשבון טוב יותר (לדעתו).
- ג. ילדים רבים יותר (היו) לומדים חשבון טוב יותר, כי לימוד החשבון הוצא אל מחוץ לחוק.
4. א. (1) פשוט, (2) מורכב, (3) איחוי
- ב. (1) אוגד, (2) נושא
- ג. הממציא תומס אלווה אדיסון, אחד הממציאים המבריקים בעולם, המציא את נורת החשמל, שהייתה בשימוש למעלה ממאה שנה.
- ד. נורה זו / נורת החשמל, שנאסרה לשימוש, תוחלף בנורות חסכוניות יותר.
או: נורות חסכוניות יותר יחליפו את נורת החשמל, שנאסרה לשימוש.

פצילות 1 – אתה המפקד שלי – צמח 263

1. אביגדור קהלני היה תת אלוף בצה"ל, שר וחבר כנסת. כיום הוא משמש כיו"ר האגודה למען החייל. קהלני נושא את עיטור אות הגבורה ממלחמת יום הכיפורים, את עיטור המופת ממלחמת ששת הימים וכן את עיטור הנשיא על תרומתו למדינת ישראל. במלחמת ששת הימים הוא פיקד על פלוגת טנקים שלחמה בצפון סיני. הוא נפצע קשה וסבל מכוויות בכ-60% משטח גופו. על לחימתו בקרב הוענק לו צ"ש, שמאוחר יותר הומר לעיטור המופת. במלחמת יום הכיפורים בהיותו מפקד גדוד 77, הצליח לארגן טנקים מיחידות שונות, והוביל אותם לקרבות בלימה נגד הסורים שהיו בעדיפות מספרית. הוא הסתער בראש הכוח בהיותו מחוץ לצריח (מעשה נדיר בזמן קרב) כדי שחייליו ייטיבו לראותו. כוח הטנקים בפיקודו הצליח לכבוש מחדש את העמדות השולטות והשמיד מאות טנקים סוריים (כ-300 במספר). על חלקו בקרבות מכריעים אלה הוענק לו עיטור הגבורה. במלחמה זו שָׁכַל קהלני את אחיו עמנואל ואת גיסו אילן, אולם קהלני לא קיבל את ההודעה על כך עד לתום הקרבות.
2. הבית הראשון כולל 4 פסוקיות תנאי ללא משפט עיקרי הצמוד אליהן. המשפט העיקרי מופיע בסוף הבית - "אתה המפקד שלי".
3. בכל פסוקית תנאי הכותב מציין תכונה אחרת של מפקד בצבא, כך שלאורך השיר הוא מציג פירוט תכונות שמשרטטות את דמותו של המפקד הקרבי האידיאלי.
4. א. אם חיי תשמור כמו את חייך - אתה שומר על חיי כמו על חייך.
ואם שכל הישר בהחלטותיך - יש לך שכל ישר בהחלטותיך.
אם תדע להבדיל בין עיקר וטפל - אתה יודע להבדיל בין עיקר לטפל.
ואם תיתן לי חיוך גם ברגע אפל - אתה נותן לי חיוך גם ברגע אפל.
- ב. לכן אתה המפקד שלי.
5. אתה = נושא, המפקד שלי = נושא משפט פשוט שמני.

6. א. אתה

ב. סביר להניח שהתלמידים ידגישו את המילה "אתה". הפוקוס, המיקוד הוא על "אתה" האיש, האדם, בעל התכונות המתוארות בשיר. רק אתה יכול להיות המפקד שלי.

ג. השוויון בין הנושא (אתה) לנשוא (המפקד שלי) יוצר שוויון בין המפקד לבין החייל, שוויון שאומר – אני סומך עליך, אתה ואני נלחמים יחד למען מטרה משותפת אחת, חיי שנינו שווים, בקרב אין הבדל בין מפקד לחייל, שניהם שווים.

7. א. במבנה המקובל של פסוקית תנאי הפעלים הם **בעתיד** גם בפסוקית עצמה וגם במשפט העיקרי המלווה אותה (אם מזג האוויר **ישתפר**, **נצא** לטיול).

כותב השיר שבר את המבנה המקובל בשני המשפטים הראשונים כשהשתמש בפעלים בעבר (ידעת) ובהווה (יודע), ובמשפט העיקרי אין כלל פועל, אלא זהו משפט שמני.

ב. פסוקית תנאי מציינת תנאי שיש סיכוי לקיימו בעתיד. בכל פסוקית תנאי יש גם ספק באשר לאי קיום העובדה שבפסוקית. לדוגמה, אם מזג האוויר ישתפר, נצא לטיול, אך אם הוא לא ישתפר, לא נצא. לעומת זאת בשיר זה פסוקית התנאי אינה עוסקת במשהו עתידי, אלא היא מתארת מצב קיים, ודאי. כותב השיר משתמש אמנם במילת התנאי "אם" באשר לתכונות המפקד, אך ברור לו שהמפקד אכן בורך בתכונות אלו, ואם תכונות אלו אינן מתקיימות באדם, הוא לא יוכל להיות מפקד. זהו המסר העיקרי שהכותב רוצה להציג בשיר.

החזרה על מילת התנאי "אם" מחדדת ומחזקת את העובדה כי אין כאן ספק, אלא ביטחון מלא במפקד. ההוכחה לכך היא שהמשפט העיקרי הוא משפט חיווי המציין עובדה "אתה המפקד שלי", ולא משפט המכיל פועל בעתיד.

• **תשובה אפשרית:** במשפטי החיווי מתוארות תכונותיו של המפקד, אולם אין ספק כי השימוש המיוחד במשפטי התנאי מעצים ומדגיש תכונות אלה, המסר של הכותב ברור - המפקדים בצה"ל ניחנים בתכונות אלו! למשפטי החיווי אין האפקט החזק של הקשר בין המפקד לחייליו, כפי שהוא בא לידי ביטוי במשפטי התנאי.

פזמונים 2 - כשתבוא - צמח 264

1. שתי הפסוקיות הראשונות – פס' זמן, והשתיים האחרונות - פס' תנאי

2. "כשתבוא" – "כש" עוטפת בתוכה את התקווה, את הציפייה, את משאלת הלב עם תחושת ביטחון. ברור שרון ארד יגיע. לא ידוע מתי, אך ברור שיום אחד הוא יחזור. זאת הייתה התחושה כאשר נכתב השיר. המילה "אם" – מעלה ספק - אם תבוא, לא בטוח שתחזור.

הבעת דעה - תשובה אפשרית: כולנו מקווים ומתפללים שרון יחזור. ברור לכולנו שצה"ל לא ישקוט עד שכל הנעדרים יחזרו הביתה. אנו סומכים על צה"ל, שאם לא ימצא את רון, לפחות ימצא תשובה לשאלה שמעסיקה את כולנו - מה עלה בגורלו?

3. תשובה אפשרית - המילה "אם" מעלה ספק, אולם בשורות אלו אין ספק באשר לעצם השחרור של רון, אלא עולה הספק באשר **למצבו** של רון לאחר שחרורו. כותב השיר איננו יודע באיזה מצב יחזור רון לאחר השבי.

חלק א

1. האחיות ... האחיות אף על פי שהוא ... שנה. פס' ויתור
2. אף על פי שחלב ... התינוק, נשים ... חלב. פס' ויתור
3. אף כי מדענים ... בעולם, עדיין ... השיבוט. פס' ויתור
4. אם מניחים ... באוויר, היא ... במהירות. פס' תנאי בעלת נושא סתמי
5. מומחי ... המכונית, גם אם מחנים ... הבית. פס' ויתור בעלת נושא סתמי
6. כאשר הירח ... כולה, נוצר ... מלא. פס' זמן
7. בטכניון ... נחשים כדי שיוכלו ... ניצולים. פס' תכלית
8. אף כי הכינור ... קטן, דרושים ... שונים. פס' ויתור שמונים וארבעה חלקים

חלק ב - 266

נשא, נשא, נשא + נשא, נשא מורחב, נשא סתמי + נשא, אגד, לוואי, תמורה, מושא, תיאור מקום/זמן, תיאור סיבה, תיאור תכלית, תיאור אופן, תיאור מצב, תיאור תנאי, תיאור ויתור

1. אין ... לרשות היחיד ... ללא הסכמתו. משפט פשוט בעל נושא סתמי
2. למרות החשיבות ... קיימת ... לפרטיות. משפט פשוט
3. כדי שהתפתחותו ... תהיה תקינה, האם צריכה להקפיד על תזונה נכונה ... המזון. משפט מורכב בעל פס' תכלית
 - א.
 - ב.
4. ברית המילה היא ... לברית ... אלוהיו, היא ... היהודית. משפט איחוי א. פשוט, ב. פשוט (לוואי לנשוא שמני קבלת האחר)
5. דרישתה ... למרות השוני שבן. משפט פשוט
 - א.
 - ב.
6. תנועת ... בין החיים היהודיים ... הכללית, מטרתה הייתה שיפור ... באירופה. משפט איחוי א. פשוט, ב. פשוט

חלק א

א. קשר של ויתור

ב+ג+ד הביטוי מודגש במשפט בסגול.

(1) א. אף על פי שהעישון מזיק לבריאות, רבים אינם מפסיקים לעשן. משפט מורכב בעל פסי ויתור

א. ב.

ב. העישון מזיק לבריאות, אף על פי כן רבים אינם מפסיקים לעשן. משפט איחוי א. פשוט, ב. פשוט

א. ב.

(2) א. מזג האוויר השתפר, למרות זאת לא התקיימה תחרות הריצה. משפט איחוי א. פשוט, ב. פשוט

ב. תחרות הריצה לא התקיימה, אף על פי שמזג האוויר השתפר. משפט מורכב בעל פסי ויתור

ה. (1) על אף / למרות הנזק שבעישון רבים אינם מפסיקים לעשן. משפט פשוט

(2) תחרות הריצה לא התקיימה למרות / על אף / חרף השיפור במזג האוויר. משפט פשוט

ו. (1) 1. העישון מזיק לבריאות. 2. רבים אינם מפסיקים לעשן.

(2) 1. מזג האוויר השתפר. 2. תחרות הריצה לא התקיימה.

חלק ב

א. על אף המצב החברתי הקשה בכיתה התלמידים אינם פועלים לשיפורו.

ב. אף על פי שהמצב החברתי בכיתה קשה, התלמידים אינם פועלים לשיפורו.

חלק ג – עמ' 267

בתשובות: הדוגמה הראשונה - משפט איחוי, והשאר - משפט מורכב.

לכל סוג משפט ניתנת דוגמה אחת בדרך כלל. אך יכולות להיות, כמובן, תשובות אפשריות נוספות.

1. איחוי: המדענים עוסקים בחקר החלל, לעיסוקם מרתק.

מורכב: משום שהמדענים עוסקים בחקר החלל, עיסוקם מרתק.

או: עיסוקם של המדענים העוסקים בחקר החלל, מרתק. (פסי לוואי – התלמידים עדיין לא למדו)

2. נורות ליבון פוגעות באיכות הסביבה, עקב כך החליטו באוסטרליה להוציא את השימוש בהן אל מחוץ לחוק.

היות ש/הואיל ונורות ליבון פוגעות... הסביבה, החליטו באוסטרליה להוציא את השימוש בהן אל מחוץ לחוק.

3. משפט איחוי: 1. הומצא רובוט חדשני בעל יכולות לניקוי הבית, אנשים רבים שמחים עקב המצאה זו.

או: 2. הומצא רובוט חדשני בעל... הבית, עקב זאת / לכן / לפיכך אנשים רבים שמחים.

משפט מורכב: 1. משום שהומצא רובוט חדשני בעל יכולות לניקוי הבית, אנשים רבים שמחים.

או: 2. אנשים רבים שמחים כיוון שהומצא רובוט חדשני בעל יכולות לניקוי הבית.

4. **איחוי** : הומצאו אמצעי ראייה לזיהוי אנשים, /המצאה זו תעזור במלחמה נגד הטרור.

משפט מורכב :

לאחר שהומצאו אמצעי ראייה לזיהוי אנשים, המצאה זו תעזור / הדבר יעזור במלחמה נגד הטרור.
או : **משום שהומצאו אמצעי ראייה לזיהוי אנשים**, המצאה זו תעזור / הדבר יעזור במלחמה נגד הטרור.
אמצעי ראייה **שהומצאו לצורך זיהוי אנשים**, יעזרו במלחמה נגד הטרור. (פסי' לוואי – עדיין לא נלמדה)

5. **איחוי** : חברות תעופה יממנו מחקר למעקב... העגורים, /מטרת המחקר היא הבטחת שלום העופות.

מורכב : מימון מחקר למעקב אחר מסלול ... יתבצע על ידי חברות תעופה **כדי ששלום העופות יובטח**.
או : חברות התעופה יממנו מחקר למעקב אחר מסלול נדידת העגורים **כדי ששלום העופות יובטח**.

6. **משפט איחוי :**

1. הקרחונים באנטרקטיקה מופשרים עקב ... הגלובלית, **ולכן** ספינות המשייטות באזור עלולות להיפגע.
2. העולם מתחמם באופן גלובלי, כולל הפשרת קרחונים באנטרקטיקה, **לכן** עלולות להיפגע הספינות ... באזור.

משפט מורכב :

1. **משום שהקרחונים באנטרקטיקה מופשרים עקב ... הגלובלית**, ספינות המשייטות באזור עלולות להיפגע.
2. **כיוון שהעולם מתחמם באופן גלובלי**, הפשרת קרחונים באנטרקטיקה עלולה לפגוע בספינות ... באזור.

7. **משפט איחוי :**

פרלמן הצליח לפצח את אחת... המתמטיקה, **למרות זאת** הוא סירב לקבל על כך פרס.

משפט מורכב :

אף על פי שפרלמן הצליח לפצח... המתמטיקה, הוא סירב לקבל על כך פרס.
פרלמן סירב לקבל פרס, **אף על פי שהוא הצליח לפצח... המתמטיקה**.

חלק ד – עמ' 267

1. א. קשר של ויתור.
 - ב. בהר האוורסט הקור עז, והאוויר דליל, **למרות זאת** מטפסי הרים רבים מנסים לטפס אל פסגתו.
 - ג. **למרות** הקור העז והאוויר הדליל בהר האוורסט מטפסי הרים רבים מנסים לטפס אל פסגתו.
משפט פשוט בעל חלק כולל תיאור ויתור
 - ד. **אעפ"י שבהר האוורסט הקור עז, והאוויר דליל**, מטפסי הרים רבים מנסים לטפס אל פסגתו.
 - ה. רבים קופאים למוות **כאשר / בשעה שהם** מטפסים אל הפסגה. (פסוקית זמן)
- או :** מטפסי הרים רבים קופאים למוות בעת הטיפוס על האוורסט **אם** הם מנסים לטפס אל פסגתו.
(פסוקית תנאי)

2. א. משפט פשוט בעל חלק כולל לוואי
 ב. החליטו – נושא סתמי + חלק מנושא מורחב, לתחום זה – לוואי
 ג. הנושא סתמי. במשפט זה לא חשוב מיהו עושה הפעולה, אלא הפעולה עצמה.
 ד. (1) החופש הגדול קרב/מתקרב.
 (2) במתני"סים החליטו להציע סדנאות בנושאי טבע ומדע.
 (3) המטרה (מטרת הסדנאות) היא קירוב הילדים לתחום זה.
3. א. משפט פשוט
 ב. יכולות – לוואי, כוחות – מושא, באמצעות ניסויים – תיאור (אופן)
 ג. (1) קיימות יכולות על-חושיות.
 (2) נערכו ניסויים להוכחת כוחות אלה (כוחות על-חושיים).
 (3) החוקרים לא הצליחו מעולם להוכיח כוחות אלה.
- ד. I. קיימות יכולות על-חושיות, אך מעולם לא הצליחו החוקרים להוכיח כוחות אלה באמצעות ניסויים.
 II. חוקרים ביצעו ניסויים להוכחת יכולות על-חושיות, אף על פי כן הם לא הצליחו להוכיח כוחות אלה.
 III. בידוע, קיימות יכולות על-חושיות, אך מעולם לא הצליחו החוקרים להוכיח כוחות אלה באמצעות ניסויים.
 ה. אף על פי שחוקרים ביצעו ניסויים להוכחת יכולות על-חושיות, הם לא הצליחו להוכיח כוחות אלה.

תרגיל 14 – צמ' 268

1. א. (1) הביטוי השגוי: דף מידע... היא פרוספקט (שורה 1)
 הביטוי הנכון: דף מידע... הוא פרוספקט
 אין התאמה בין הנושא (דף – זכר יחיד) לבין האוגד (היא – יחידה נקבה)
- (2) הביטוי השגוי: מודעות הציבור לצורך בשמירה על איכות הסביבה ושימור הטבע. (שורה 2)
 הביטוי הנכון: מודעות הציבור לצורך בשמירה על איכות הסביבה ועל שימור הטבע.
 כאשר אחד החלקים החוזרים במשפט בעל חלקים כוללים פותח במילת יחס, מילת היחס חוזרת לפני כל החלקים החוזרים.
- (3) הביטוי השגוי: בגלל ש... (שורה 3)
 הביטוי הנכון: מפני ש... / משום ש...
 המילת "בגלל" מצטרפת רק לשם עצם.
 מילות השעבוד הפותחות פסוקית סיבה הן "משום ש...", "מפני ש...", "היות ש...", מאחר ש...".
- ב. דף מידע = פרוספקט
- ג. ... החליטו לגייס את ילדי תבל למלחמה נגד מפגעים אקולוגיים. (שורה 3)
 מבנה של סתמיות גורם ליצירת הכללה, והוא מתייחס לכלל, ולא לאדם מסוים. במקרה זה מודגשת הפעולה, ולא מבצע הפעולה. במשפט זה חשובה פעולת הגיוס למלחמה במפגעים אקולוגיים, ולא מבצע הפעולה שהחליט על הגיוס.

2. א. "העלייה הגדולה", העלייה ההמונית של יהודים למדינת ישראל לאחר קום המדינה, העמידה בפני העולים החדשים קשיים רבים, מפני שהם לא ידעו את השפה העברית ולא הכירו את התרבות הישראלית. אפשרות נוספת:
- העלייה ההמונית של יהודים למדינת ישראל לאחר קום המדינה שנקראה "העלייה הגדולה", העמידה בפני העולים החדשים קשיים רבים, מאחר שהם לא ידעו את השפה העברית ולא הכירו את התרבות הישראלית.
- ב. טקסט בעל משפטים מחוברים או מורכבים יוצר תחושה של לכידות, והוא מקושר באמצעי קישור ומאזכרים. טקסט כזה הוא בעל רמת קריאות גבוהה. במשפטים פשוטים קיים שיח בלתי רציף.
3. א. I. - אין התאמה בין המאזכר לשם העצם המאוזכר:
לתמוך בו – משפט אחרון. (צ"ל בהם - ביוצרי הסרטים)
- אין הקפדה על מילות שעבוד תקניות - אפילו אם – סוף שורה ראשונה
(יש לומר: "אפילו" או "גם אם")
- אין התאמה בין הנושא לנשוא – מגוף ממשלתי שהחליטו לתמוך
(צ"ל גוף ממשלתי שהחליט לתמוך... - גוף ממשלתי – נושא, החליט – נשוא)
II. שנים רבות ממשיכים יוצרי הסרטים הישראליים ליצור סרטים מיוחדים בכוחות עצמם גם אם התקציב שלהם מוגבל. רק באחרונה הם החלו לקבל תמיכה משמעותית מגוף ממשלתי שהחליט לתמוך בהם.
ב. (1) ליוצרי הסרטים הישראלים תקציב מוגבל.
(2) שנים רבות ממשיכים יוצרי הסרטים הישראלים ליצור סרטים מיוחדים בכוחות עצמם.
(3) באחרונה הם החלו לקבל תמיכה משמעותית מגוף ממשלתי.
(4) גוף זה החליט לתמוך בהם (ביוצרי הסרטים).

משימה – לתלמידים יש לכוות, אצלם אחריות – עמוד 269

1. א + ב

- (1) גם אם הרגיזו אתכם. הרגיזו = נושא סתמי + נשוא
(2) גם אם נהגו בכך שלא כשורה. נהגו = נושא סתמי + נשוא
(3) אפילו השפילו אתכם. השפילו = נושא סתמי + נשוא

2. א + ב

פסוקיות אלה הן משפטים סתמיים – משפטים בעלי נושא סתמי (ללא ציון נושא מפורש).
הן מופיעות ללא המשפט העיקרי. הסיבה לכך היא שזהו חלק מן האמצעים הרטוריים של הכותב. בדרך זו הוא מדגיש את הוויתור המציין את האיסור לנהוג באלימות, גם אם משהו מרגיש נפגע על ידי אחר.
גם החזרה על הפסוקיות (חזרה על מבנה תחבירי) היא חלק מהאמצעים הרטוריים של הכותב. הוא מדגיש את האיסור לנהוג באלימות על ידי חזרה על כך שהדבר נעשה בניגוד לציפיות העצמיות של הנפגע, שרוצה "לנקום" על הפגיעה בו.

3. בצד כל זכות המוקנית לכם מוטלת עליכם גם אחריות למנוע פגיעה בזכויות של אחרים, גם אם הרגישו אתכם. (פה נעשה שימוש במילים של הכותב)

או:

אסור לכם לפגוע בזכויות של אחרים, גם אם הרגישו אתכם. (פה נוסף לפסוקיות משפט עיקרי שאינו במילות הטקסט)

השינוי בשני המקרים – הוספת משפט עיקרי.

4. א. (1) אין לכם זכות לפגוע במורה או בכל אדם אחר או בילד אחר.

(2) אין לכם זכות לפגוע בגופו.

(3) אין לכם זכות לפגוע ברכושו.

(4) אין לכם זכות לפגוע בכבודו.

ב. בכל המשפטים "אין" היא נשוא. אין – נשוא, זכות - נושא

ג. משמעותה המילה: חוסר קיום – לא קיימת לכם זכות.